

УДК 347.412:621.311

CERIF: S130, S142

Марко Радовић, мастер*

Марко Томић, мастер**

СУДСКА ЗАШТИТА ДРЖАВИНЕ СМЕТАНЕ ОБУСТАВОМ ИСПОРУКЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Уочени проблеми у примени права поводом судске заштите државине услед обуставе испоруке електричне енергије подстакли су ауторе на размишљање о модалитетима њиховог превазилажења. На том путу се, у виду претходног питања, наметнула потреба за анализом „вечитих“ теоријскоправних дилема у вези са правним институтом државине, а потом и саме електричне енергије као ствари у праву. Општи осврт на судски поступак државинске заштите услед обуставе испоруке електричне енергије у овом раду нужна је основа за формулисање предлога решења у вези са: сметањем државине од налогодавца, пасивном легитимацијом оператора, садржином тужбеног захтева и применљивости подзаконских аката у том поступку. Истицање поменутих предлога, чији се квалитет може потврдити једино строгим судом оних који право примењују, крајњи је циљ овог рада.

Кључне речи: *Државина. – Посесорни поступак. – Обустава испоруке електричне енергије.*

* Аутор је студент докторских студија Правног факултета Универзитета у Београду и виши судијски сарадник Привредног суда у Крагујевцу, *markoradovic985@yahoo.com*.

** Аутор је студент докторских студија Правног факултета Универзитета у Београду и виши судијски сарадник Привредног апелационог суда, *marko.tomic.0306@gmail.com*.

1. ДРЖАВИНА – ИЗМЕЂУ ФАКТА И „ПРАВА“

1.1. О државини уопште

Посматрано кроз „фактичку власт на ствари“, као њено типолошко обележје, ни лаковеран не може остати спокојан у односу на све дилеме које заштита државине собом носи. Најчешће су разматрана нека од најосновнијих питања. Међутим, чак и поред значајне заступљености у правној литератури и примени права, још увек се не могу недвосмислено одгонетнути дилеме у вези са неким основним питањима, која се односе на „појам државине, њену правну природу и разлог државинске (посесорне) заштите“.¹

Осетне потешкоће у тим интелектуалним напорима, поводом којих су „чак и највећи имали тешкоће..., па и мењали мишљења“,² настају због високог степена неодређености и сталних спорења о значењу елементарног обележја државине, тј. „фактичке власти на ствари“. Енигму јасног одређења тог појма продубљују бројне чињенице или чињенични скупови који се под њим могу подвести. Тако се под „фактичком влашћу“ подразумева непосредан фактички однос са одређеном ствари, али и одређене околности које само посредно указују на постојање утицаја према одређеној ствари, а државноправни поредак их препознаје као државину.³ С друге стране, у појединим животним ситуацијама, уколико се и поседује тако описана фактичка власт, не значи аутоматски да је у питању државина. Такав је случај са детенцијом, где детентор има „фактичку власт“, али не и државину.⁴ Има и бројних случајева државине без икакве фактичке власти (нпр. код симболичке предаје), где се само одређено „фактичко стање“ подводи под правну установу државине.

¹ Vladimir Vodinelić, „Šta se štiti u posesornom postupku? O pojmu i prirodi državine (poseda)“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 3–4/2013, 765.

² Према V. Vodinelić (2013), чак је и F. C. V. Savigny државину испрва сматрао фактом, да би је касније описао и као факт и као право.

³ Бројне су појаве такве природе, попут: постојања актуелне могућности да се успостави фактичка веза са ствари иако она није у непосредном поседу“ (нпр. државина стана у другом граду), потом, „само пролазна немогућност да се ступи у однос са ствари“ (нпр. државина тренутно загубљене ствари), „постојање околности које саме указују да је неко остварио фактичку власт на ствари“, „вољно препуштање фактичке власти на ствари некоме ко преносиоцу признаје јаче право на њој“, „ефикасно наређивање другоме“, „ефикасна забрана другоме да предузима одређене радње на ствари... (тзв. државина права стварне службености)“, „поновљено примање туђих радњи, нпр. испоруке воде, електричне енергије, електронских импулса, података и др. (тзв. државина довођења)“, „тзв. наследничка државина“, „укњиженост у земљишној књизи права на непокретности“. Детаљније: *Ibid.*, 771–772.

⁴ Закон о основама својинскоправних односа – ЗОСПО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 6/80 и 36/90, *Службени лист СРЈ*, бр. 29/96 и *Службени гласник РС*, бр. 115/2005 – др. закон, чл. 71.

Због тога каткад није увек лако препознати који су то појавни облици „фактичке власти на ствари“ или „фактичког стања у погледу ствари“ који се јасно могу подвести под правну установу, државину. О том питању није чак могуће дати ни уопштен одговор већ је нужно о њему судити у сваком конкретном случају.⁵ Правни писци проналазе одређена негативна схватања тог појма, а јављају се и тзв. афирмативна. У оквирима негативних схватања, која су владајућа у Немачкој и Швајцарској, указује се на то да фактичка власт означава разне појаве у којима се препознаје потреба везивања правних последица (тзв. теорија релативности појма зависно од правне последице). Постоје и схватања да је фактичка власт на ствари „тзв. елементарни појам који се и не да ближе одредити, одн. не да се унапред или уопште одредити критеријум или критеријуми на основу којих би се знало да ли је посредни фактичка власт него остаје једино да се то одређује од случаја до случаја према схватању које влада у односима међу људима (теорија елементарног појма, теорија социјалног појма)“.⁶ Међу афирмативним схватањима препознатљива су она која фактичку власт посматрају као континуитет одређеног стања (теорија интереса континуитета), потом као могућност физичког утицаја на ствар без нарушавања сфере туђе државине (теорија физичког утицаја) или као претежну вероватноћу да се спроведе своја воља на ствари (теорија претежне вероватноће).⁷ Сваки од поменутих приступа има значајну теоријску и практичну вредност. Уистину, ниједан од њих се не може безрезервно прихватити. Иако то није уобичајено, државина постоји и онда када нема континуитета (нпр. стицањем државине окупацијом), када фактичка власт није јасно видљива (нпр. државина стечена симболичком предајом), чак и када није у питању трајније стање (нпр. код табуларне државине). Отуда је вредновању потребе да се одређено фактичко стање у погледу ствари може подвести под правну установу државине нужно у сваком конкретном случају независно и самостално приступити.

Неизбежно је указати и на вишевековну полемику о питању да ли је државина чињеница или право, или можда и чињеница и право истовремено. Још су правници римског доба били подељени.⁸ Ни данас не постоји јединствен став о том питању, независно од

⁵ James Gordley, Arthur Taylor von Mehren, *An Introduction to the Comparative Study of Private Law – readings, cases, materials*, Cambridge University Press, Cambridge 2006, 157.

⁶ V. Vodinelić (2013), 776.

⁷ *Ibid.*

⁸ Више о томе вид. Тања Вицковић, *Правна дејства државине у савременом праву*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад 2016, 46; Petar Radošević, „Правна природа посједња“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 2–3/2009, 345–350.

опредељења за римску концепцију државине или модерну, која је заступљена у српском позитивном праву.⁹ Ипак, може се рећи, да претеже став о државини као чињеници која је правно релевантна.¹⁰ Она улази у правну сферу, али није право. Указује се на то да државина, прихваћена као „фактичко стање“, производи одређена правна дејства. Уобичајено, та дејства могу бити усмерена према самом држаоцу, као и поводом објекта државине. Тако из државине као факта произлазе и одређена права држаоца која му правни поредак признаје само због тога што има државину. Она су тројака. Једно је тзв. право на државину (1), које нема неку своју самосталну садржину већ је саставни део неког другог права или обавезе или је повезано са њима (нпр. власничка државина у склопу права својине). Исто тако, за држаоца се везује и право да се сва трећа лица искључе од утицаја на државину (2) и његово право на државинску (посесорну) заштиту (3), коју му државноправни поредак признаје.¹¹ С друге стране, државина као фактичко стање производи и одређена правна дејства која настају поводом објекта државине, нарочито у погледу стицања стварних права држаоца (нпр. путем одржаја, окупацијом, стицањем од невластника) и одговорности за штету која потиче од ствари која се налази у његовој државини.¹² У поменутиим специфичним правним дејствима прожимају се основне функције државине: публицитет, континуитет и заштитна функција.¹³

Следствено томе, могуће је уопштено, а посебно у контексту предметне расправе, рећи да се државина посматра као правно релевантна чињеница манифестована у виду фактичке власти на ствари или фактичког стања у погледу ствари, која производе одређена правна дејства.

Отпочету дискусију о државини ваља поткрепити објашњењем разлога државинске заштите. Постоји, дакле, дилема зашто се у

⁹ По римској (субјективној) концепцији за државину је била потребна сама власт у погледу ствари – *corpus* и воља одређене садржине – *animus*. Модерна концепција захтева само постојање *corpus*-а за постојање државине. О томе: Љубиша Дабић, *Пословно право*, Београд 2015, 92. Вредно је помена и да воља држаоца *animus* у савременом праву има битно другачије значење него у римском праву, ...сада схваћена као поседовна воља (*animus possidendi*), која је од нарочитог значаја за разликовање државине од детенције која такође подразумева фактичку власт, али без поседовне воље“. Ненад Тешић, „Неколико актуелних питања из области заштите државине“, *Harmonius – Journal of Legal and Social Studies in South East Europe* 2/2014, 60.

¹⁰ Даница Попов, „Правна дејства државине“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 2/2006, 218; Душко Медић, „Државина у праву Републике Српске“, *Годишњак Факултета правних наука* 2/2012, 5–6; Т. Вицковић, 48.

¹¹ V. Vodinec (2013), 785–786.

¹² Детаљније вид. Д. Попов (2006), 217–235.

¹³ Т. Вицковић, 126.

одређеном државноправном поретку сматра потребним да се одређени факт, односно чињеница каква је државина, правно заштити. Формулисању смисленог одговора на то питање нужно претходи анализа неких заступљених теорија које су усмерене ка проналажењу „кључа“ за заштиту државине.¹⁴ Према теорији мира, сврха заштите државине проналази се, с једне стране, у потреби очувања јавног реда и мира (заштита јавног интереса), али и, у новије време, у штићењу приватних интереса самог држаоца (попут заштите приватне својине). Теорија личности усмерена је ка одбрани идеје да се угрожавањем државине повређује и држаочева личност. Из теорије својине произлази претпоставка да је држалац најчешће и носилац права својине, па је отуда државинска заштита „скраћена, поједностављена, олакшана заштита својине и тиме допуна пети торне заштите својине“.¹⁵ Теорија континуитета посвећује пажњу одбрани става да заштита државине служи обезбеђивању постојане могућности да се располаже добрима. Заступљена је и теорија највеће економске користи, која објашњава државину као одређену вредност која се штити независно од државине. Као таква, она представља економску власт на стварима.¹⁶ Отуда је државинска заштита више заштита економског него правног интереса.¹⁷ Изнетим теоријама се могу придодати и покушаји њихових комбинација.¹⁸ Мора се признати да све поменуте теорије имају значајну вредност за контекст правдања државинске заштите, али и своје мањкавости. Њихова неодрживост се најчешће испољава приликом примене у тзв. нетипичним ситуацијама сметања. То су случајеви када је у државини засметан онај држалац који нема овлашћење да то буде (попут лопова).¹⁹ Зато се у новије време јавља и још једна, посебно образложена и темељна, тзв. теорија затечене појавне слике права и оба-

¹⁴ Више о теоријама посвећеним заштити државине: Владимир Водинелић, „Чему посесорни поступак? О разлогу посесорне заштите државине“, *Правни записи* 1/2014, 8–15.

¹⁵ В. Водинелић (2014), 10.

¹⁶ На пример, Андрија Гамс, *Основи стварног права*, Београд 1980, 185.

¹⁷ Д. Медих, 7.

¹⁸ В. Водинелић (2014), 13–15.

¹⁹ Тако В. Водинелић оправдано запажа да се разлогом ниједне теорије не може оправдати зашто би се посесорно штитио држалац који нема овлашћења да то буде, или има обавезу да трпи сметање, или је засметан без употребе силе и ван икаквог манифестованог сукоба са сметаоцем (Или, другачије казано, зашто таквоме признати право на искључење трећих од утицаја на државину)“. Вид. В. Водинелић (2014), 29. У том смислу, право да заштити своју државину имао би и књижевни лик Велизар Настасијевић који је „већ другог дана по завршетку рата пожурио да се усели у кућу бившег јеврејског индустријалца страдалог у Дахауу, да је назове *моја кућа* и да се у тој кући почне осећати као у својој кући“. Светислав Басара, *Дуговечност*, Београд 2012, 147.

веза.²⁰ По њој се у посесорном поступку штити затечено, постојеће стање ствари јер се претпоставља да се за њега везује неко право или обавеза. Тако се она гради „на самој појавној слици права или обавеза као правној вредности заштићеној независно од тога да ли је стварно правно стање подударно“²¹ њој. Управо се том појавном сликом оправдава и потреба за државинском заштитом, с обзиром на то да из ње, као такве, могу произаћи одређена правна дејства (нпр. може се стећи право својине, произаћи одговорност држаоца за штету и сл.). Сметањем (узнемиравањем или одузимањем) тако затеченог стања, односно појавне слике права и обавеза, нарушава се и право држаоца, био он законит или не, да се искључи утицај свих трећих лица на државину. Снажна су уверења да је у томе „кључ“ државинске заштите.

1.2. Државина електричне енергије

Полемика о државини електричне енергије у материјално-правном смислу обично је прожета двама дилемама. Прва се односи на дуго расправљано питање: да ли је електрична енергија ствар или нешто друго? Друга, која свакако произлази из прве, трага за одговором: да ли је код електричне енергије реч о државини ствари или државини права?

Оправданост расправе о питању да ли је електрична енергија ствар или није могуће је пронаћи већ у следећим „сликовитим“ речима: „Да је неко, видевши ‘чудо Нијагаре или Ђетине’ у то доба тврдио да је струја ствар, вероватно би био проглашен неозбиљним.“²² Бивало је и ставова да није у питању ствар већ „појава на ствари“ јер је у питању „снага“, способност неког тела за вршење рада, а не материја у смислу телесне ствари“.²³ Међутим, у савременом праву преовлађује став да је електрична енергија ствар. Данас „није неопходно да ствар има неку форму и да се њено постојање може констатовати чулом пипања, како је то тражило римско право“.²⁴ Тако и енергије, међу којима и електрична, „имају материјални карактер“, па могу представљати ствар. Наравно, електрична енергија је ствар само онда када су је произвели људи или они њоме управљају, а не када евентуално слободно функционише у природи и када је ван људског делања и апрехензије (попут електрицитета муње, грома и

²⁰ В. Водинелић (2014), 46.

²¹ *Ibid.*, 48.

²² Драгољуб Симоновић, *Право о електричној енергији*, Београд 1998, 76.

²³ Борислав Благојевић (гл. ред.), *Правна енциклопедија*, Београд 1979, 300. За негативан став о електричној енергији као ствари, Д. Симоновић упућује и на: Миливој Миладиновић, *Електрицитет и право*, Суботица 1929, 32–33.

²⁴ Обрен Станковић, Миодраг Орлић, *Стварно право*, Београд 1999, 6.

сл.).²⁵ Нужност да, као ствар, мора бити подвргнута „људској власти“ препознаје се и уколико се пође од основног појма ствари, као дела материјалне природе и производа људског рада који се може подвргнути људској власти и на којем постоји право својине или неко друго стварно право.²⁶ Дакле, да би била ствар, електрична енергија мора бити подвргнута вољи и моћи човека. Она мора бити у људској апрехензији.²⁷

Као ствар, електричну енергију регулишу и одређени грађански законици у упоредном праву.²⁸ Таквом је сматра и Конвенција Уједињених нација о међународној продаји робе – Бечка конвенција (1980).²⁹ Да је електрична енергија ствар, доминантно је схватање и српске правне мисли.³⁰ Представља покретну ствар јер се без оштећења њене суштине може преносити („дистрибуирати“) с једног места на друго. Производ је, не плод. Она је и бестелесна, јер се не може „чулима опипати“, и прометљива (*res in commercio*). С обзиром на критеријум могућности распознавања њених саставних делова, може се рећи да електрична енергија представља просту ствар, када је предмет самосталног промета. Међутим, она може да буде и припадак, уколико је функционално повезана са каквом главном ствари, било непокретном (нпр. кућа, зграда) или покретном (нпр. киоск). Према неким другим критеријумима поделе, у питању је ствар одређена по роду, потрошна, проценљива и дељива ствар. Посматрано са становишта одговорности за штету, електрична енергија се препознаје као опасна ствар. Таква је и „сама по себи“, дакле, по својим физичким својствима.

Имајући у виду описана специфична својства електричне енергије као бестелесне, покретне ствари, поставља се дилема да ли њено „поседовање“ представља државину ствари или државину права. Ту проблематику продубљују сама неприкладност израза „државина ствари“ и „државина права“,³¹ с једне стране, и чињеница

²⁵ Д. Симоновић, 77.

²⁶ Љ. Дабић, 84; О. Станковић, М. Орлић, 6.

²⁷ Д. Симоновић, 77.

²⁸ Италијански Грађански законик (1942), чл. 814; мађарски Грађански законик (1959), параграф 94; ранији чехословачки Грађански законик (1950), чл. 23 и др.

²⁹ Сходно чл. 2 Бечке конвенције, електрична енергија се третира као предмет продаје у уговорима о међународној продаји робе.

³⁰ „Њу човек производи, њом управља, потчинио је својој власти, преноси је путем далековода, продаје је, краде...“. Д. Симоновић, 77.

³¹ О. Станковић и М. Орлић наводе да је очигледна неприкладност израза ‘државине ствари’ и ‘државине права’: свака државина у изнетом смислу је фактичка власт на ствари (потпуна или ограничена) и у том смислу државина ствари; с друге стране, у том смислу у којем се говори о државини права може се говорити о

да се у српском позитивном законодавству домашај државине права своди само на стварне службености, с друге стране.³² Полазећи од основног критеријума разликовања тих врста државине, дакле обима, односно ширине „фактичке власти“, може се рећи да је државина ствари (тзв. својинска државина) најшира фактичка власт на ствари, која по обиму одговара праву својине.³³ Државина права је ужа, „делимична власт на ствари, која по обиму одговара неком другом праву“³⁴, ужем од својине.

Доводећи у везу појмовне посебности „државине ствари“ и „државине права“ у контекст са државином на испорученој електричној енергији, треба имати у виду да у односу на крајњег корисника („крајњег купца“³⁵) уговор о снабдевању електричном енергијом (раније: уговор о испоруци електричне енергије³⁶) јесте уговор о продаји.³⁷ На такав закључак очигледно указује већ сама дефиниција „снабдевања“ електричном енергијом, које се сматра продајом електричне енергије купцима за њихове потребе или ради препродаје.³⁸ Извршењем обавезе снабдевач (продавац), вршећи пренос електричне енергије путем овлашћеног дистрибутера („оператора дистрибутивног система“³⁹), испоручује („предаје“) електричну енергију у власништво крајњег купца – корисника. У том правном односу продаје те бестелесне, покретне ствари, крајњи купац постаје носилац права својине на испорученој електричној енергији. Из тога произлази да је у питању државина ствари, а не државина права.

државини права својине (уместо о државини ствари), те рећи да је свака државина – државина права“. О. Станковић, М. Орлић, 35.

³² ЗОСПО, чл. 70, ст. 3.

³³ О. Станковић, М. Орлић, 34.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Закон о енергетици – ЗЕ, *Службени гласник РС*, бр. 145/2014, у чл. 2, ст. 1, тач. 31, дефинише да је крајњи купац“ правно или физичко лице или предузетник који купује електричну енергију или природни гас за своје потребе.

³⁶ Детаљније: Д. Симоновић, 166–185.

³⁷ Исти закључак се изводи и тумачењем Бечке конвенције (1980), чл. 2.

³⁸ ЗЕ, чл. 2, ст. 1, тач. 68.

³⁹ Оператор дистрибутивног система електричне енергије је енергетски субјект који обавља делатност дистрибуције електричне енергије и управља дистрибутивним системом електричне енергије, одговоран је за рад, одржавање и развој дистрибутивног система на одређеном подручју, његово повезивање са другим системима и за обезбеђење дугорочне способности система да испуни потребе за дистрибуцијом електричне енергије на економски оправдан начин. Вид. ЗЕ, чл. 2, ст. 1, тач. 48.

2. ОПШТИ ОСВРТ НА ПОСТУПАК СУДСКЕ ЗАШТИТЕ ДРЖАВИНЕ УСЛЕД ОБУСТАВЕ ИСПОРУКЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

„У парницама чисто држинским, не иде се на то да се разабере темељ самога права, т.ј. да се одлучи на пр. чија је ствар, него само на то да судач изрече чије је искање просте држине темељитије, те да му је присуди и обезбиди.“⁴⁰ Како каже Богишић, у државинским парницама о праву на државину не одлучује се. Ипак, крути законски услови остварења права на заштиту државине, који се свде на испитивање последњег мирног стања државине и насталог сметања (узнемиравања или одузимања) државине, одавно су ублажени деловањем правне науке и судске праксе.⁴¹ Прећутном сагласношћу правних писаца и судија, осим два законска услова, у решавање државинских спорова уведен је захтев да сметање државине буде противправно, како би се удовољило захтеву за државинску заштиту.⁴² У немачком праву, за разлику од нашег права, законом је допуштено да тужени истакне приговор да његове радње сметања или одузимања државине „нису биле забрањене“.⁴³

Противправност се, притом, поима уже, превасходно се односећи на дозвољеност тужениковог поступања које је пропуштено кроз оптику објективног права (*lex*). Објективно право чине општи правни акти, пре свега устав, закони и подзаконски акти. Дакле, нађе ли суд да је тужени, предузимајући радње којима се нарушава затечена фактичка власт тужиоца на ствари или фактичко стање које тужилац врши у погледу ствари, поступао сагласно прописима, тужилац ће изгубити посесорну парницу, па макар били испуњени законски услови државинске заштите. То је кључно питање посесорних парница које су предмет ове расправе, пошто суд у њима испитује да ли се тужени, приликом обустављања испоруке електричне енергије, придржавао закона којим је та материја уређена. У таквим парницама, посматрано херметички, очију затворених за противправност, тужени готово увек смета тужиочеву државину тако што му узнеми-

⁴⁰ Општи имовински законик за Црну Гору, чл. 821, ст. 2.

⁴¹ Лазар Марковић, *Грађанско право, прва књига: Општи део и стварно право*, Београд 1912, 299; Славица Крнета, „Посјед“, *Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада I–III* (ред. Обрен Станковић, Слободан Перовић, Миодраг Трајковић), II том, Београд 1978, 1035; Борис Визнер, *Коментар Закона о основним власничкоправним односима*, Загреб 1980, 517; Даница Попов, „Тужба због сметања државине“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 3/2011, 225; В. Водинелић (2014), 39; О. Станковић, М. Орлић, 51.

⁴² Н. Тешић (2014), 63; О. Станковић, М. Орлић, 51.

⁴³ Немачки Грађански законик, пар. 863; Theodor Soergel, *Bürgerliches Gesetzbuch, III. Band – 2. Lieferung, Sachenrecht*, Stuttgart – Köln 1955, 16.

рава фактичко стање коришћења електричне енергије, као покретне ствари. Ипак, решење спора је у следећем кораку, у којем се сазнаје да ли је тужени том приликом поступао сагласно објективном праву, тј. прописима.

Осим те могућности, у теорији се сматра да сметалац не поступа противно праву ако то чини на основу одлуке државног органа или уз пристанак држаоца.⁴⁴ Може се рећи да су ти разлози искључења противправног понашања туженог прихватљиви за примену у државинским парницама, пошто су у домену ужег схватања противправности, не прелазећи у субјективно право.

Шире схватање противправности, које би уважавало субјективно право туженог (*ius*), неизбежно би водило расправљању о праву туженог на државину, што је изричито противно одредби чл. 78 ЗОСПО. Право на државину, и тужиоца и туженог, једно је од правних дејстава државине, како је то објашњено. Оно нам говори, ако постоји (што не мора увек бити случај), које субјективно грађанско право или обавеза стоји иза државине (својина, закуп и др.). Ипак, расправа о том питању не би смела бити предмет посесорне парнице, како је једном истакнуто у пракси.⁴⁵ На тај би се начин посесорна парница претворила у петиторну или у парницу ради остварења облигационог права.

Када се питање непостојања противправног понашања туженог стави у *процесну* раван, може се закључити да је то, у суштини, приговор који су теорија и судска пракса ставиле у руке туженом сметаоцу. То није *contra legem* читање закона већ његова корисна допуна. Дакле, уз два приговора којима се тужени, као сметалац државине, брани још од доба римског права, тврдња да је његово понашање сагласно објективном праву представља трећи могући (материјални) приговор.⁴⁶ О њему суд не води рачуна по службеној дужности. Суд, најпре, разматра да ли тужиочеве тврдње оправдавају законске услове државинске заштите (мирно стање и сметање). На туженом је да се од посесорног захтева одбрани истицањем приговора.

Ако се задре у суштину проблема противправности у посесорном спору, схватиће се да тужени истицањем тог приговора тврди да је поступао с правом (објективним). Пошто се објективно право конкретизује субјективним правом, у том случају то је *право туже-*

⁴⁴ Л. Марковић, 300; О. Станковић, М. Орлић, 51; Тешић (2014), 64.

⁴⁵ Решење Привредног апелационог суда Пж 6210/13 од 26. септембра 2013, *Paragraf Lex*.

⁴⁶ У питању су приговор да је тужиочева државина манљива према њему (*exceptio vitiosae possessionis ab adversario*) и приговор да је поводом исте ствари вођен петиторни спор и окончан у корист туженог (*petitorum absorbet possessorum*). Детаљније: О. Станковић, М. Орлић, 50.

ног на задирање у туђу државину.⁴⁷ Тиме он не тврди да има право на државину, што би било у нескладу са законским предметом те врсте парнице. То право туженог се јавља као двојник тужиочевог права на искључење трећих од утицаја на државину, са којим тужилац полази у посесорну парницу. Као и тужиочево поменуто право, право туженог на задирање у туђу државину апсолутно је (свако мора да трпи тужениково поступање *с правом*), стварно је (делује према свакоме код кога се ствар затекла) и имовинско право (има своју новчано изразиву вредност).

Посматрано у контексту посесорних парница у вези са обуставом испоруке електричне енергије, општи је утисак да обустављање испоруке електричне енергије може уследити суштински из два разлога: због неплаћања дуга и из техничких разлога. Закључак о апсолутној природи права на задирање у туђу државину важи за обуставе из техничких разлога јер је сасвим оправдано да се, на пример, због неисправних уређаја или крађе струје обустави испорука електричне енергије и купцу који је узроковао обуставу и његовом следбенику. С друге стране, ако је реч о обустави због неплаћања дуга, тада би, сагласно релативном дејству уговора о снабдевању, било логично да обустава испоруке може да се спроведе само према купцу „неплатиши“, а не и према његовом следбенику (који је, примера ради, од њега купио непокретност за коју су остали неизмирени рачуни). Ипак, према подзаконским актима који се у пракси примењују, нови купац електричне енергије не може ни да се прикључи на мрежу све док „стари“ дуг за испоручену а неплаћену електричну енергију не буде плаћен.⁴⁸ То решење је критиковано у теорији.⁴⁹ Практично говорећи, не може се догодити ситуација да нови власник непокретности буде засметан у државини електричне енергије обуставом њене испоруке због дуга који није платио прет-

⁴⁷ V. Vodinelić (2013), 789.

⁴⁸ Уредба о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом – Уредба, *Службени гласник РС*, бр. 63/2013, чл. 62, ст. 6.

⁴⁹ Ненад Тешић, „О ‘изузетности’ дуга за струју“, *Harmonius – Journal of Legal and Social Studies in South East Europe* 1/2016, 293–319. Срж критике је у томе да се једна непокретност не може сматрати имовинском целином, те се стога не могу применити правила о приступању дугу у случају преноса имовинске целине, сагласно чл. 452 Закона о облигационим односима. Уставни суд управо то држи за пренос права својине на једној непокретности, што води закључку да нови власник непокретности са њом купује и дугове који је терете. Због тога је одредба чл. 62, ст. 6 Уредбе у складу са Уставом и законом. Противно томе, у овој критици се наводи да дугови за испоручену електричну енергију, који су настали употребом једне непокретности, не могу прећи на новог власника већ остају старом власнику. Према мишљењу другог аутора, „судска пракса појам имовинске целине, односно њеног дела, тумачи изразито широко“. Тако: Мирјана Радовић, „Одговорност стицаоца за обавезе преносиоца у случају преноса предузећа“, *Право и привреда* 4–6/2017, 103.

ходни власник, из једноставног разлога што нови власник неће ни „добити струју“ све док неко (он, стари власник или неко трећи) не плати стари дуг.

Коначно, поменута два права се узајамно искључују: или тужилац има право да искључи трећа лица од утицаја на државину или тужени има право да задре у његову државину. Тако ће се државинска парница поводом обуставе испоруке електричне енергије, полазећи од чисто фактичких питања (последње мирно стање и акт сметања државине), преко испитивања *питања противправности* понашања туженог, свести на давање одговора на питање ко у тренутку закључења главне расправе има право, тужилац (да искључи треће) или тужени (да задре у државину тужиоца). Зачуђујуће, парница у којој се, по закону, расправља само о чињеницама, мора се окончати одговором на питање ко је био у *праву*. Стога, оно Богишићево с почетка одељка о томе „чије је искање просте држине темелитије“, у овој расправи добија значај питања „чије је право темелитије“, тужиоца или туженог, држаоца или сметаоца. У контексту разлога државинске заштите, који се у овој расправи подржава, исход државинске парнице одговориће на питање да ли радње туженог, за које тужилац тврди да представљају сметање државине, руше *затечену појавну слику тужиоачевог права* на коришћење електричне енергије.⁵⁰ Ако је та појавна слика срушена, тужбени захтев је основан, као и обрнуто.

3. ПРАКТИЧНИ ПРОБЛЕМИ ДРЖАВИНСКЕ ЗАШТИТЕ УСЛЕД ОБУСТАВЕ ИСПОРУКЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

3.1. Сметање државине од налогодавца

Након упознавања са чињенично-правном проблематиком државинске парнице поводом обуставе испоруке електричне енергије, следећи корак је утврђивање ко је, заправо, сметалац државине. До сада је називан само туженим, али сада га треба и идентификовати. То питање се неминовно поставља услед тога што у испоруци електричне енергије „крајњем купцу“ (даље: купац) увек учествују два лица. То су снабдевач, који продаје електричну енергију крајњем купцу, и оператор преносног, односно дистрибутивног система (даље: оператор), који му врши непосредну, физичку предају електричне енергије. Да би купац могао да користи електричну енергију, према позитивним прописима треба да закључи два уговора, један са снабдевачем, којим се уређује продаја електричне енергије, и други са оператором, којим се уређује прикључење на дистрибутивни систем.⁵¹

⁵⁰ В. Водинелић (2014), 48.

⁵¹ ЗЕ, чл. 160 и 187.

За тему ове расправе значајнији је први уговор јер до обуставе испоруке најчешће долази због тога што купац не испуњава своје обавезе по том уговору⁵², другим речима, када купац не плати дуг за „струју“. У том случају, снабдевач је, пре него што оператору „наложи“ обуставу испоруке, дужан да купца на то упозори писменом опоменом, остављајући му накнадни рок за испуњење обавезе.⁵³ Осим неплаћања дуга, оператор је овлашћен да обустави испоруку и у другим случајевима техничке природе, што чини самостално, без улоге и „налога“ снабдевача.⁵⁴

Сам чин обуставе испоруке у случају неплаћања дуга дело је заједничке активности снабдевача и оператора. „Струју“ ће увек „исећи“ оператор, након што му снабдевач наложи да тако поступи. Посматрано у контексту сметања државине, за тренутак занемаривши услов противправности, снабдевач је налогодавац, а оператор је непосредни сметалац државине. У домаћој правној доктрини јединствен је став да се посесорна парница може водити не само против лица које је лично извршило сметање већ и против онога ко је то сметање наложио – налогодавца.⁵⁵ Истоветан став постоји и у немачкој правној доктрини.⁵⁶ Став доктрине усвојен је и у домаћој судској пракси.⁵⁷ Када се у решавање проблема врати питање противправности поступања личног сметаоца и његовог налогодавца, следи да ће суд за свакога од њих понаособ процењивати да ли је поступао у складу са позитивним прописима.

За овим се намеће питање да ли су снабдевач и оператор супарничари на пасивној страни посесорне парнице. Ако јесу, какве је природе њихово супарничарство? Пошто се противправност њиховог поступања просуђује за сваког понаособ, сасвим је могуће да један од њих делује исправно, а други противправно. У највећем броју случајева, оператор ће поступати у складу са правом јер ће прати-ти снабдевачев налог, што је његова изричита законска обавеза.⁵⁸ С друге стране, знатно је осетљивије питање поступања снабдевача,

⁵² ЗЕ, чл. 201, ст. 1, тач. 4.

⁵³ ЗЕ, чл. 202; Уредба, чл. 32.

⁵⁴ ЗЕ, чл. 201, ст. 1 (осим тачке 4) и ст. 2. Ради поједностављења, изостављен је случај из ст. 1, тач. 9 тог законског члана, који уређује обуставу на захтев самог купца.

⁵⁵ Александар Јакшић, *Грађанско процесно право*, Београд 2009, 625; С. Крнета, 1034; Б. Визнер, 495; Н. Тешић (2014), 81; Д. Попов (2011), 229; Т. Вицковић, 185.

⁵⁶ Т. Soergel, 16.

⁵⁷ Решење Привредног апелационог суда Пж 2851/15 од 10. јуна 2015, *Билтен судске праксе привредних судова* 1/2016, 41.

⁵⁸ ЗЕ, чл. 201, ст. 3.

пошто је он, као што је речено, пре него што оператору „наложи“ обуставу испоруке, дужан да на одговарајући начин упозори купца, сагласно прописима.⁵⁹ Међутим, није довољно да снабдевач само формално поштује ту процедуру да би се његово поступање сматрало усклађеним са правом. Потребно је да дуг за испоручену електричну енергију заиста постоји, тј. да буде неспоран.⁶⁰ Сасвим изузетно, правилност поступања снабдевача и оператора ће се оцењивати независно од енергетских прописа ако се покаже да је њихово деловање било супротно неком другом пропису. Тако је једном приликом, без обзира на то што је дуг купца за испоручену електричну енергију био неспоран, суд закључио да је обустава испоруке била незаконита јер се збила за време ванредне ситуације.⁶¹

Тек, из околности под којима снабдевач и оператор врше сметање државине, произилази да спор купца против њих не мора да се реши на јединствен начин. Дакле, они нису јединствени супарничари.⁶² Нужно супарничарство је само подврста јединственог, из чега логички следи да они не морају да буду обухваћени једном тужбом ради сметања државине. Тако се изјаснила и судска пракса.⁶³ Из разлога процесне економије пожељно је да снабдевач и оператор буду заједно тужени, али их то чини само обичним супарничарима, пошто право да купцу обуставе испоруку електричне енергије црпе из истог чињеничног (неплаћање дуга) и правног основа.⁶⁴ Следи да је могуће водити две посесорне парнице поводом једног те истог сметања државине, једну против снабдевача, а другу против оператора. Полазећи од хитности посесорне парнице и водећи рачуна о значају електричне енергије, без које се већ одавно „не може“, закључићемо да то не било нимало целисходно по засметаног купца.

Ако оператор на основу законских овлашћења изврши обуставу из неког разлога техничке природе, за коју му није потребан налог

⁵⁹ Решење Привредног апелационог суда Пж 8056/14 од 25. децембра 2014. (из архиве суда).

⁶⁰ Решење Привредног апелационог суда Пж 2678/15 од 3. јуна 2015. (из архиве суда).

⁶¹ Решење Привредног апелационог суда Пж 6567/14 од 25. новембра 2014. (из архиве суда).

⁶² Закон о парничном поступку – ЗПП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014, чл. 210; Боривоје Познић, *Грађанско процесно право*, Београд 1980, 336–338; А. Јакшић, 532–535.

⁶³ Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној 3. новембра, 4. новембра и 26. новембра 2015. године и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове одржаној 30. новембра 2015. године, питање бр. 14, *Билтен судске праксе привредних судова* 4/2015, 29–33.

⁶⁴ ЗПП, чл. 205, ст. 1, тач. 1; Б. Познић, 336; А. Јакшић, 531.

снабдевача, тада се питање супарничарства не поставља јер је тужени само оператор. Ако је, примерице, реч о неовлашћеној потрошњи, суд треба да испита да ли ју је оператор утврдио на веродостојан начин, како би закључио да ли је обустава законита или не.⁶⁵ Такође, пре обуставе, оператор је у неким случајевима дужан да купцу достави упозорење, док у другима није, о чему ће бити говора у наредном одељку рада. То битно утиче на законитост поступања оператора.

3.2. Проблем пасивне легитимације „оператора“

Изнета аргументација да државину може сметати и налогодавац наводи на закључак да ће се у улози сметаоца, услед противправне обуставе испоруке електричне енергије, најчешће јављати снабдевач. Подношењем захтева оператору („давањем налога“) да овај изврши обуставу, без претходно достављеног писменог упозорења купцу да ће му обустава бити извршена уколико не измири доспеле обавезе у остављеном року,⁶⁶ он поступа противправно, па самим тим смета државину крајњег купца. С друге стране, оператор је и у таквој правној ситуацији дужан да, на основу захтева снабдевача, изврши обуставу испоруке електричне енергије у року који не може бити дужи од осам дана, независно од тога да ли је захтев поднет у складу са предвиђеном законском процедуром у вези са достављањем упозорења крајњем купцу или не. Поступање по захтеву снабдевача је законска обавеза (дужност) оператора, *ex lege*.⁶⁷

Међутим, због описане правне конструкције, често се у примени права доводи у питање пасивна легитимација оператора у државинским споровима, отпочетим због обуставе испоруке електричне енергије услед неиспуњења доспелих обавеза крајњег купца. Отклањању те дилеме нужно претходи расправа о легитимацији странака у грађанскоправним споровима. Треба, дакле, имати у виду да се у грађанском процесном праву разликују појмови стварне легитимације (лат. *legitimatío ad causam*) и процесне легитимације (лат. *legitimatío ad processam*). Стварна легитимација постоји уколико је странка носилац права и обавеза из једног материјалноправног односа у коме је дошло до спора.⁶⁸ Она указује на постојање мате-

⁶⁵ Решење Привредног апелационог суда Пж 8259/16 од 2. фебруара 2017. (из архиве суда).

⁶⁶ Законом о енергетици, у чл. 202, ст. 1, прописано је да рок за испуњење доспелих обавеза у упозорењу не може бити краћи од 15 ни дужи од 30 дана. ЗЕ, чл. 202, ст. 1. Међутим, када је крајњи купац потрошач у смислу Закона о заштити потрошача, тај рок не може бити краћи од 30 дана. Вид. Закон о заштити потрошача, *Службени гласник РС*, бр. 62/2014 и 6/2016, чл. 86, ст. 2, тач. 2.

⁶⁷ ЗЕ, чл. 202, ст. 3.

⁶⁸ Гордана Станковић, *Грађанско процесно право – прва свеска (Грађанско парнично процесно право)*, Ниш 2007, 154.

ријалноправне везе између странке и предмета спора. Тако, стварна легитимација припада само учесницима спорног правног односа. Трећа лица, која нису учесници тог материјалноправног односа, нису стварно легитимисана.⁶⁹ Процена да ли постоји стварна легитимација заснована је на правилима материјалног, а не процесног права. Иначе, стварна легитимација може бити активна и пасивна. Активно стварно легитимисан је носилац правног овлашћења у материјалноправном односу, док је пасивно стварно легитимисан носилац правне дужности. С друге стране, процесна легитимација представља правно „овлашћење да се за заштиту или остварење једног грађанског субјективног права“⁷⁰ поднесе тужба. Дакле, она указује на овлашћење странке за вођење једне парнице, уколико је посебним законом прописано њено право да захтева правну заштиту одређене садржине или уколико има правни интерес за вођење конкретне парнице. Такође, може бити активна и пасивна. Из тога произлази да пасивна стварна и процесна легитимација у грађанскоправним споровима припада носиоцима правне дужности у спорном материјалноправном односу, против којих се може покренути поменути поступак. У посесорним споровима устаљено је схватање да је пасивно легитимисано свако лице које је држаоца узнемирило односно одузело му државину, па и оно које је поступало по налогу трећег лица.⁷¹ Такође, и лица по чијем налогу је извршено сметање и у чију корист је сметање извршено такође могу бити обухваћена тужбом.

С обзиром на то да се у поступку обустављања испоруке електричне енергије због неиспуњења обавезе крајњег купца као носиоци материјалноправног односа јављају и снабдевач (као налогодавац) и оператор (обвезник извршења „налога“ *ex lege*), то се засигурно утврђује да је и оператор дистрибутивног система пасивно стварно и процесно легитимисан. Оператор је тај који је непосредно обуставио испоруку електричне енергије. Отуда у споровима поводом обуставе електричне енергије због неиспуњења доспелих обавеза остаје једино отворено питање основаности тужбеног захтева усмереног ка оператору, зависно од тога да ли је у конкретном случају при обустављању испоруке електричне енергије поступао у складу са законом или није. Тим пре што у тим случајевима не треба *a priori* искључити могућност поступања оператора и без захтева (налога) упућеног од снабдевача.

Питање основаности захтева за евентуални престанак сметања државине од оператора остаје актуелно и у другим случајевима када

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ *Ibid.*, 155.

⁷¹ Д. Попов (2011), 229.

он обуставља испоруке електричне енергије из тзв. *техничких разлога*. Наиме, осим поступања по захтеву снабдевача због неиспуњених обавеза из уговора о снабдевању, треба имати у виду да оператор преносног, односно дистрибутивног система обуставља испоруку електричне енергије и у другим случајевима, законом прописаним.⁷² Тада он поступа независно од захтева снабдевача. У одређеним случајевима, чак, независно од захтева снабдевача, законом се оператору намеће обавеза да пре обуставе достави опомену крајњем купцу. Тако, када обустављање врши због непоступања крајњег купца по условима утврђеним за прикључење или неиспуњења обавеза по уговору о приступу или коришћења електричне енергије без законом уређене балансне одговорности,⁷³ оператор је у обавези да достави опомену у којој је одређен рок за отклањање учених неправилности и недостатака, који не може бити краћи од три дана од достављања опомене.⁷⁴ Уколико у описаним чињеничним ситуацијама обустављању не претходи достављање опомене, оператор ће поступати противправно. Такође, треба имати у виду да су ситуације у којима је оператор овлашћен да обустави испоруку електричне енергије стриктно прописане законом, по принципу *numerus clausus*.⁷⁵ С тим у вези, приликом сваког обустављања испоруке електричне енергије извршеног из разлога који није могуће подвести под неки од законом прописаних случајева, оператор ће поступати про-

⁷² Сходно чл. 201 Закона о енергетици, осим у случају обустављања на захтев снабдевача због неизвршених обавеза из уговора о снабдевању, оператор је у обавези да обустави испоруку електричне енергије крајњем купцу у следећим случајевима: када користи електричну енергију супротно условима који су утврђени у одобрењу за прикључење, осим у случају када је предвиђено искључење; када електроенергетски објекти, постројења или уређаји купца не испуњавају услове у складу са прописима и представљају непосредну опасност по живот и здравље људи, по животну средину и имовину; самовласне замене уређаја за ограничавање снаге, односно струје, којом се не утиче на тачност мерења; неизвршења обавеза по уговору о приступу на преносни или дистрибутивни систем електричне енергије; коришћења електричне енергије без уређене балансне одговорности у складу са овим законом; неовлашћене потрошње настале због самовласне замене уређаја којом се утиче на тачност мерења преузете електричне енергије; на писани захтев купца, под условом да се обустава захтева за период од најмање годину дана, а најдуже две године. Оператор преносног односно дистрибутивног система може крајњим купцима обуставити испоруку електричне енергије у следећим случајевима: када крајњи купац омогући другом крајњем купцу потрошњу електричне енергије без одобрења оператора система преко своје инсталације; када купац коме одобрењем за прикључење није уређен утицај на квалитет напона својим уређајима или начином коришћења електричне енергије проузрокује смањење квалитета енергије другим корисницима под условом да прекорачује емисионе нивое дозвољене правилима о раду и не отклони сметње у року који одреди оператор система. ЗЕ, чл. 201.

⁷³ ЗЕ, чл. 201, ст. 1, тач. 1, 5 и 7.

⁷⁴ ЗЕ, чл. 201, ст. 6.

⁷⁵ ЗЕ, чл. 201, ст. 1.

тивно законском овлашћењу (*противправно*). У таквим примерима незаконитог поступања оператора или поступања без достављања опомене када је она законом обавезна и питање његове одговорности за сметање државине крајњем купцу остаје актуелно.

На крају, треба указати и на устаљено становиште у судској пракси да право крајњег купца електричне енергије на подношење приговора оператору преносног, односно дистрибутивног система, то јест самом снабдевачу у случају обуставе због неиспуњења доспелих обавеза, не искључује надлежност суда да суди у спору по тужби крајњег купца због сметања којом се тражи успостављање пређашњег стања. Вероватност постављеног тужбеног захтева по тој тужби могла би довести и до одређивања привремене мере којом се налаже прикључење на електроенергетску мрежу, што је фактичко питање у сваком конкретном случају.⁷⁶

3.3. Садржина тужбеног захтева

Тужбени захтев заправо представља предмет тужбе. Отуда је тужбени захтев и предмет парнице и парничног поступка, све до правноснажног окончања.⁷⁷ Њиме се може тражити утврђење каквог грађанског права или правног односа, повреда права личности, а каткад и да је истинита каква исправа или не.⁷⁸ Садржина тужбеног захтева може да буде и тражење осуде на чинидбу или одређено правно преиначење. У оквиру једне тужбе, тужбени захтев може бити једноставан и сложен. Једноставан је кад предмет спора чини једно тужиочево тражење, док у сложеном тужбеном захтеву тужилац једном тужбом у формалном смислу истиче више самосталних главних захтева.⁷⁹

С обзиром на то да је циљ судске државинске заштите да се успостави раније државинско стање уклањањем последица противправног понашања, може се рећи да је тужба за сметање државине кондемпнаторна. Независно од тога што се решењем о сметању државине утврђује сам чин сметања, не доводи се у питање њен кондемпнаторни карактер. Констатација чина сметања је, фактички, саставни део наредбе да се успостави раније стање државине и са-

⁷⁶ Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној 3. новембра, 4. новембра и 26. новембра 2015. године и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове одржаној 30. новембра 2015. године, питање бр. 15, *Билтен судске праксе привредних судова* 4/2015, 30 и 33–35.

⁷⁷ Г. Станковић, 334.

⁷⁸ ЗПП, чл. 194, ст. 1.

⁷⁹ Г. Станковић, 334.

ставни део његове забране или сличног сметања убудуће.⁸⁰ Из тога произлази да је тужбени захтев у поступцима сметања државине сложен и њиме се захтева доношење решења којим се: а) утврђује да је дошло до сметања државине; б) потом се туженом налаже да успостави пређашње државинско стање и б) туженом се забрањује даље узнемиравање.⁸¹ Сувишно је оптерећивати тужбени захтев истицањем претње новчаном казном уколико тужени не поступи по решењу суда јер се таква казна може изрећи у извршном поступку, сходно регулативи која тај поступак регулише.⁸²

Поводом спорова за државинску заштиту услед обуставе испоруке електричне енергије, описана садржина тужбеног захтева нарочито је спорна у случајевима када је тужба опредељена само против снабдевача, као налогодавца сметања. Против снабдевача је, дакле, могуће утврдити сметање државине, али му се не може наложити да „одмах, без одлагања изврши поновно прикључење тужиочевог мерног уређаја на електричну мрежу“, јер је обустављање испоруке електричне енергије непосредно извршио оператор преносног, односно дистрибутивног система. Тим пре, ни оператора није могуће обавезати на чинидбу у ситуацији када није обухваћен тужбом, као ни у случајевима када је тужбени захтев у односу на њега неосновано опредељен. Отуда је најдоследније описаној чињеничној и правној конструкцији сметања од снабдевача определити тужбени захтев којим се: а) утврђује сметање државине од снабдевача; б) снабдевач обавезује да „одмах, без одлагања, наложи оператору преносног, одн. дистрибутивног система да прикључи тужиочев мерни уређај на електричну мрежу и омогући му испоруку електричне енергије“; в) снабдевачу забрањује даље узнемиравање.

Остаје да се у примени права сагледају правне последице евентуалног непоступања по изнетом предлогу садржине тужбеног захтева. Да ли ће се, због захтева хитног поступања, евентуално устукнути од строгог формализма и прихватити да суд, решењем о сметању државине, непосредно „наложи оператору да изврши прикључење тужиоца на електричну мрежу“ (иако он није био странка у поступку или је у односу на њега тужбени захтев одбијен), отворено је питање.

3.4. Примена Уредбе о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом

Закон о енергетици свеобухватан је закон који уређује најважнија питања из те друштвене области. Између осталог, предмет

⁸⁰ Д. Медић, 34; Д. Попов (2011), 234.

⁸¹ Д. Попов (2011), 233.

⁸² *Ibid.*

његовог регулисања су услови за поуздану, сигурну и квалитетну испоруку енергије и енергената, услови за сигурно снабдевање купаца, заштита купаца енергије и енергената, као и начин организовања и функционисања тржишта електричне енергије.⁸³ Кључна промена коју је тај закон донео нашем друштву јесте у томе што је крајњим купцима дата могућност избора снабдевача електричном енергијом.⁸⁴ То је корак у процесу либерализације тржишта електричне енергије који у свету траје од деведесетих година прошлог века, а код нас је започет доношењем Закона о енергетици из 2004. године. До тада је држава код нас имала природни монопол над производњом, снабдевањем и дистрибуцијом електричне енергије.⁸⁵ Колико су корисници искористили ту могућност, отворено је питање.⁸⁶ У контексту ове расправе, ништа се не мења у положају снабдевача као налогодавца сметања државине, ко год он био, привредно друштво државног или приватног капитала.

Важећи Закон о енергетици прати бројна подзаконска регулатива, коју доносе различити доносиоци.⁸⁷ Законодавац је поводом неколико законских тема дао мандат Влади да их својом уредбом ближе уреди.⁸⁸ То је специјално законско овлашћење Владе да донесе уредбу ради извршења закона.⁸⁹ Такав мандат Влада има и за уређивање услова испоруке и снабдевања електричном енергијом крајњих купаца.⁹⁰ У тај домен спадају и услови и поступак обуставе испоруке електричне енергије крајњим купцима и енергетски угроженим купцима, у смислу ове расправе.⁹¹ Међутим, Влада за сада није донела уредбу којом би удовољила том захтеву. Због тога се и даље примењује „стара“ Уредба о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом (2013), донета на основу претходно важећег

⁸³ ЗЕ, чл. 1.

⁸⁴ ЗЕ, чл. 186, ст. 1.

⁸⁵ Закон о електропривреди, *Службени гласник РС*, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 69/94 и 44/95. „Класичан пример природног монопола је пренос електричне енергије“. Мирољуб Лабус, *Основи економије*, Београд 2007, 416.

⁸⁶ „Иако су имали шансе да од Нове године бирају од кога ће куповати струју на слободном тржишту, ниједно од 3.500.000 домаћинстава у Србији није променило снабдевача, већ и даље сви струју купују од Електропривреде Србије, потврђују у овом јавном предузећу.“ *Политика*, 29. јануар 2015, www.politika.rs, 24. јул 2017.

⁸⁷ Нпр. Правила о промени снабдевача, *Службени гласник РС*, бр. 65/15 и 10/17, донела је Агенција за енергетику, као регулаторно тело чија је суштинска функција унапређење тржишта електричне енергије и природног гаса.

⁸⁸ Уредба о примени тарифа за обрачун цене приступа дистрибутивном систему електричне енергије, *Службени гласник РС*, бр. 65/2015.

⁸⁹ Радомир Лукић, Будимир Кошуткић, *Увод у право*, Београд 2006, 279.

⁹⁰ ЗЕ, чл. 214.

⁹¹ ЗЕ, чл. 214, тач. 9.

закона. На основу темпоралне одредбе важећег Закона о енергетици, Влада је имала рок од шест месеци од дана ступања на снагу тог закона да донесе овај пропис, а до тада се примењивала „стара“ Уредба, ако њене одредбе нису у супротности са важећим законом.⁹² Тај рок је истекао 30. јуна 2015. године, будући да је важећи закон ступио на снагу дана 30. децембра 2014. године.

4. ЗАКЉУЧАК

У претходним редовима размотрена су битна питања судске заштите државине услед обуставе испоруке електричне енергије. То је учињено из угла научног размишљања, али уз уважавање потреба судске праксе да се реше дилеме које су се појавиле у тој врсти спорова. Тако, електрична енергија се схвата као ствар, што је сасвим јасно и из позитивних прописа, према којима снабдевач, као продавац, продаје електричну енергију крајњем купцу. Дакле, штити се државина ствари, а не права. У погледу разлога судске државинске заштите, аутори се приклањају теорији затечене појавне слике права и обавеза. Одрас те теорије види се у тумачењу противправности радње туженог сметаоца. У државинским парницама те врсте битна је оцена да ли је тужени сметалац поступао у складу са објективним правом које уређује испоруку и снабдевање електричном енергијом. Помоћу те теорије долази се до сазнања да је решење државинске парнице уопште, а посебно оне која је настала због обуставе испоруке електричне енергије, у одговору на питање о очуваности затечене појавне слике тужиочевог права на сметање државине. Практично, до тог ће се одговора доћи у сучељавању два права, тужиочевог да искључи треће из утицаја на државину и тужениковог да задре у државину тужиоца. То никако не значи да се испитује право на државину.

Државинска парница из ове расправе показује четири значајне особености, које нису само њој својствене, али су довољно упечатљиве да завреде посебну пажњу. Прво, услед техничке посебности испоруке електричне енергије, у њеној обустави због неплаћања учествују снабдевач и оператор. Ако се они посматрају као сметаоци државине, снабдевач је налогодавац, а оператор је непосредни сметалац. Они нису нужни супарничари, али је целисходно да буду обични. Друго, стављена је ван сумње пасивна легитимација оператора, полазећи од материјалноправне везе између сметања државине и оператора. Осим случаја када у сметању учествује снабдевач, оператор може и

⁹² ЗЕ, чл. 393.

сам бити сметалац, уз то и једини тужени, ако обуставља испоруку електричне енергије из тзв. техничких разлога. Треће, уобличавање тужбеног захтева у посесорним парницама у којима су тужени и снабдевач и оператор захтева опрез. Када се утврди да је снабдевач, као налогодавац, сметао државину, а притом оператор није странка у поступку или је поступао у складу са објективним правом, пожељно је да одлука о тужбеном захтеву у једном делу гласи тако да се снабдевач обавезе да наложи оператору да тужиоцу омогући испоруку електричне енергије. Најзад, четврто, ради целовитог испитивања да ли је понашање снабдевача и/или оператора било правилно, указује се на потребу подзаконског уређења услова испоруке и снабдевања електричном енергијом.

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

- Басара, С., *Дуговечност*, Београд 2012. (Basara, S., *Dugovečnost*, Beograd 2012)
- Благојевић, Б. (гл. ред.), *Правна енциклопедија*, Београд 1979. (Blagojević, B. (gl. red.), *Pravna enciklopedija*, Beograd 1979)
- Дабих, Љ., *Пословно право*, Београд 2015. (Dabić, Lj., *Poslovno pravo*, Beograd 2015)
- Гамс, А., *Основи стварног права*, Београд 1980. (Gams, A., *Osnovi stvarnog prava*, Beograd 1980)
- Gordley, J., Von Mehren, A. T., *An Introduction to the Comparative Study of Private Law – readings, cases, materials*, Cambridge University Press, Cambridge 2006.
- Јакшић, А., *Грађанско процесно право*, Београд 2009. (Jakšić, A., *Građansko procesno pravo*, Beograd 2009)
- Крнета, С., „Посјед“, *Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада I–III* (ред. О. Станковић, С. Перовић, М. Трајковић), II том, Београд 1978. (Krneta S., „Posjed“, *Enciklopedija imovinskog prava i prava udruženog rada I–III* (red. O. Stanković, S. Perović, M. Trajković), II tom, Beograd 1978)
- Лабус, М., *Основи економије*, Београд 2007. (Labus, M., *Osnovi ekonomije*, Beograd 2007)
- Лукић, Р., Кошутих, Б., *Увод у право*, Београд 2006. (Lukić, R., Košutić, B., *Uvod u pravo*, Beograd 2006)

- Марковић, Л., *Грађанско право, прва књига: Општи део и стварно право*, Београд 1912. (Marković, L., *Građansko pravo, prva knjiga: Opšti deo i stvarno pravo*, Beograd 1912)
- Медић, Д., „Државина у праву Републике Српске“, *Годишњак Факултета правних наука* 2/2012. (Medić, D., „Državina u pravu Republike Srpske“, *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka* 2/2012)
- Попов, Д., „Правна дејства државине“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 2/2006. (Popov, D., „Pravna dejstva državine“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 2/2006)
- Попов, Д., „Тужба због сметања државине“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 3/2011. (Popov, D., „Tužba zbog smetanja državine“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 3/2011)
- Познић, Б., *Грађанско процесно право*, Београд 1980. (Poznić, B., *Građansko procesno pravo*, Beograd 1980)
- Радовић, М., „Одговорност стицаоца за обавезе преносиоца у случају преноса предузећа“, *Право и привреда* 4–6/2017. (Radović, M., „Odgovornost sticaoca za obaveze prenosioca u slučaju prenosa preduzeća“, *Pravo i privreda* 4–6/2017)
- Радошевић, Р., „Правна природа посједа“, *Зборник Правног факултета у Загребу* 2–3/2009.
- Симоновић, Д., *Право о електричној енергији*, Београд 1998. (Simonović, D., *Pravo o električnoj energiji*, Beograd 1998)
- Soergel, T., *Bürgerliches Gesetzbuch, III. Band – 2. Lieferung, Sachenrecht*, Stuttgart – Köln 1955.
- Станковић, Г., *Грађанско процесно право – прва свеска (Грађанско парнично процесно право)*, Ниш 2007. (Stanković, G., *Građansko procesno pravo – prva sveska (Građansko parnično procesno pravo)*, Niš 2007)
- Станковић, О., Орлић, М., *Стварно право*, Београд 1999. (Stanković, O., Orlić, M., *Stvarno pravo*, Beograd 1999)
- Тешић, Н., „Неколико актуелних питања из области заштите државине“, *Harmonius – Journal of Legal and Social Studies in South East Europe* 2/2014. (Tešić, N., „Nekoliko aktuelnih pitanja iz oblasti zaštite državine“, *Harmonius – Journal of Legal and Social Studies in South East Europe* 2/2014).
- Тешић, Н., „О ‘изузетности’ дуга за струју“, *Harmonius – Journal of Legal and Social Studies in South East Europe* 1/2016. (Tešić, N., „O ‘izuzetnosti’ duga za struju“, *Harmonius – Journal of Legal and Social Studies in South East Europe* 1/2016)

- Визнер, Б., *Коментар Закона о основним власничкоправним односима*, Загреб 1980. (Vizner, B., *Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima*, Zagreb 1980)
- Вицковић, Т., *Правна дејства државине у савременом праву*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад 2016. (Vicković, T., *Pravna dejstva državine u savremenom pravu*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad 2016)
- Vodinelić, V., „Šta se štiti u posesornom postupku? О појму и природи државине (poseda)“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 3–4/2013.
- Водинелић, В., „Чему посесорни поступак? О разлогу посесорне заштите државине“, *Правни записи* 1/2014. (Vodinelić, V., „Čemu posesorni postupak? О razlogu posesorne zaštite državine“, *Pravni zapisi* 1/2014)

Marko Radović, LL.M.

PhD candidate

University of Belgrade, Faculty of Law

Higher Judicial Assistant of the Commercial Court of Kragujevac

Marko Tomić, LL.M.

PhD candidate

University of Belgrade, Faculty of Law

Higher Judicial Assistant of the Commercial Court of Appeal

JUDICIAL POSSESSORY PROTECTION DISTURBED BY SUSPENSION OF DELIVERY OF ELECTRICAL ENERGY

Summary

Noticed problems within law performing that is related to judicial possessory protection due to suspension of delivery of electrical energy encouraged the authors to think of modes of their overcoming. On that way, as a preliminary issue, a need to analyse „everlasting“ theoretical dilemmas about possession as a legal institute has been imposed, and thereafter dilemmas about electrical energy, as a thing in the objective law. This paper’s general focus on judicial procedure of possessory protection due to suspension of delivery of electrical energy makes an unavoidable

ground to draft suggestions of solutions related to: disturbance of possession by the one who gave order, operator's passive legitimation, content of the claim, as well as the applicability of sublegal acts in this procedure. Final goal of this paper is highlighting of mentioned suggestions, whose quality can be experienced only by strict judgement of those who perform law.

Key words: *Possession. – Possessory procedure. – Suspension of delivery of electrical energy.*

Article history:

Received: 21. 8. 2017.

Accepted: 5. 2. 2018.